

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av anpassade grundskolans
undervisning och rektorns ansvar för utbildningen utifrån
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Lidingö Anpassad grundskola i Lidingö kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Lidingö Anpassad grundskola avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt rektorns ansvar för utbildningen inom samma område.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Lidingö Anpassad grundskola den 5 mars 2025. Besöket genomfördes av utredarna Ewa Mölleryd, Siri Morawski och enhetschef Sara Carlsson.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- En observation av delar av lärmiljön
- En gruppintervju med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras hösten 2025.

Beslut

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Lidingö Anpassad grundskola i Lidingö kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen **i flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- ge eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck
- gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Lidingö Anpassad grundskola i Lidingö kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att rektorn **i flera delar** ansvarar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- utforma utbildningen inom kunskapsområdet så att kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 15 oktober 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas. Redogörelsen skickas via e-post, till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2024:9785) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens innehåll

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Samordnad undervisning
- Kunskaper i undervisningen

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är aktuell och fördjupad, men endast delvis återkommande

Granskningen visar att undervisningen om kunskapsområdet är aktuell och fördjupad, men att frågor om hedersrelaterat våld och förtryck endast till viss del är återkommande.

Av intervjuerna med rektorn och lärare framgår det att undervisningen tar upp olika delar i kunskapsområdet som exempelvis vänskap, relationer, kärlek, sex och samtycke. Undervisningen knyter an till tidigare arbeten och är uppdaterad med aktuella händelser, normdiskussioner och lärare använder material från bland annat Riksförbundet för sexuell upplysning och ungdomsmottagningen. Eleverna uppmuntras även att använda dessa resurser självständigt. Det framkommer också att lärarna i samhällsorienterande ämnen bland annat använder olika medier för att ta del av nyheter.

Vidare framgår det av intervjuerna att lärare breddar undervisningen med extern kompetens och aktiviteter som hjälper eleverna att hitta sin identitet, exempelvis får eleverna prova på olika fritidsaktiviteter såsom teater och sport. Elever och lärare besöker också ungdomsmottagningen tillsammans. Elevhälsan har planer på att stötta lärare i deras undervisning inom kunskapsområdet genom att ge lärare kompetensutveckling och att själva undervisa om ämnen som grooming, nätsäkerhet och källkritik, men detta har ännu inte genomförts.

Av intervjuer med elever och lärare framgår att undervisningen omfattar frågor om sexualitet, samtycke och relationer under årskurserna 7–9, men att undervisningen inte omfattar inplanerade inslag om hedersrelaterat våld och förtryck. Av dokument som begärts in från huvudmannen framgår till exempel att alla skolor i kommunen arbetar tematiskt med kunskapsområdet på vårterminen,

dock framgår inte på vilket sätt eleverna ska ges återkommande undervisning om heder. eller hur eleverna ska få möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck.

Samordnad undervisning

Sexualitet, samtycke och relationer ingår i flera ämnen och undervisningen är samordnad

Granskningen visar att det finns ett organiserat och medvetet arbete på skolan för att samordna undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer så att eleverna får en helhetsbild.

Enligt intervjuer med lärare och rektorn bedrivs undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer ämnesövergripande, där lärarna samarbetar för att bredda kunskapsområdet. Undervisningen är strukturerad och tematiska arbeten planeras in under läsåret. Lärarna följer en treårig cykel som anger vilka ämnen och centrala innehåll som ska inkluderas i olika teman, och denna grundplanering anpassas vid behov efter elevgruppen. Varje vecka hålls pedagogmöten med samtliga undervisande lärare samt klassmöten där även elevassistenter deltar för att bland annat planera undervisningen den kommande veckan. Rektorn närvarar på pedagogmötena och deltar i klassmöten efter inbjudan från lärare.

Kunskaper i undervisningen

Undervisningen innehåller arbetsuppgifter om kroppen, puberteten och sexualitet

Det framgår av lärarintervjuerna att undervisningen i naturorienterande ämnen omfattar teman som sex, kroppens funktioner vid sex, onani och könsorgan. Eleverna har även fått undervisning om pubertet och mens. Rektorn förklarar att de två högstadielklasserna har arbetat med detta på olika sätt. En av klasserna behövde först fokusera på relationer och gränssättning men är nu redo för denna undervisning. På skolan genomförs en temavecka om sex och den spelar en viktig roll i att ge eleverna kunskap inom dessa områden.

Undervisningen stärker elevernas förutsättningar att göra medvetna och självständiga val

I lärarintervjuerna framkommer att undervisning inom temat "Framtiden" behandlar demokratifrågor och syftar till att träna eleverna i att göra självständiga val, exempelvis att välja fritidsaktiviteter. Lärare uppger att temat även fokuserar på att stärka elevernas framtidstro och ge dem verktyg för att skapa en meningsfull fritid, en utbildning, ett yrkesliv och ett eget boende. Som en del av detta får eleverna möjlighet att besöka olika aktiviteter för att inspireras till en meningsfull fritid.

Undervisningen bidrar till förståelse för egna och andras rättigheter och betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke

Undervisningen i samhällsorienterande ämnen omfattar teman som rättigheter, relationer och samtycke. Lärarna beskriver att dessa ämnen genomsyrar undervisningen, exempelvis genom att främja samarbete och följa regler inom ämnet idrott och hälsa, samt genom att utveckla empati i ämnet hem- och konsumentkunskap, såsom att elever reflekterar över hur det känns när en elev tar någon annan elevs köksredskap, till exempel en visp, utan lov.

Eleverna berättar att de har fått lära sig att de måste få samtycke innan de exempelvis kramar en annan person. Lärare förklarar att undervisning om att relationer ska präglas av samtycke ingår i ämnet hem- och konsumentkunskap, där eleverna får undervisning om hur de bjuder ut eller hem en person. Vid ett tillfälle diskuterade läraren med eleverna, på förekommen anledning, hur eleverna ska agera om de vill pussa eller krama en person. Undervisningen i ämnet idrott och hälsa omfattar samtycke i samband med att eleverna ska lära sig dans. Ett exempel från undervisningen som omfattat samtycke är en diskussion mellan en lärare och en elev om huruvida människor får ha sex med djur, diskussionen ledde till en förklaring av samtyckeslagen, eftersom djur inte kan ge sitt medgivande. Under temaveckan kallad sex-veckan diskuterade läraren i ämnet hem- och konsumentkunskap med eleverna hur personer går tillväga om de vill ha sex med en annan person, och begreppet samtycke behandlades även då.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön men endast vissa möjligheter att utveckla kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck

Lärare berättar att undervisningen i ämnet slöjd innefattar arbetsområden såsom modebranschen och ett hållbart samhälle, där undervisningen bland annat lyfter fram att killar också kan bära klänning, vilket berör queera perspektiv. Inom ämnet idrott och hälsa diskuterar läraren med eleverna hur kläder skiljer sig åt mellan killar och tjejer i olika sporter, som exempelvis gymnastiktävlingar, och detta analyseras utifrån ett könsperspektiv. Läraren tar också upp frågor som till exempel varför det kallas dam- och herrfotboll istället för bara fotboll. I ämnet hem- och konsumentkunskap följer läraren ett rullande schema som säkerställer att alla elever deltar i samtliga moment, exempelvis att diska. Undervisningen inkluderar även filmer som behandlar teman som homosexualitet, kvinnliga och manliga normer samt jämställdhet. Jämställdhet integreras även i danslektioner där läraren använder begreppen följare och ledare istället för att knyta specifika roller till kön. I ämnet teknik tas jämställdhet upp kopplat till tekniska yrken.

Av intervjuer med lärare och rektorn framgår att eleverna endast delvis får möjlighet att utveckla kunskaper om sådant som rör hedersrelaterat våld och förtryck. Några lärare uppger att vid samtal med elever som har en bakgrund i

andra kulturer än den svenska, har frågor om valfrihet i äktenskap diskuterats, exempelvis att människor i Sverige själva väljer vem de ska gifta sig med. Dessa diskussioner har dock uppstått spontant och varit oplanerade i undervisningen. En lärare beskriver att det centrala innehållet i samhällsorienterande ämnen lyfts i undervisningen utan att formellt definiera begreppet heder i klassrummet. Exempelvis har våld kopplat till etnisk tillhörighet och våld mot kvinnor diskuterats, men begreppen har inte fördjupats, eftersom elevgruppen inte direkt utsatts för detta. Frågor om hedersrelaterat våld och förtryck har dock tagits upp när elever hört om detta i media och uttryckt nyfikenhet. Rektorn uppger att frågor om heder berörs i samhällsorienterande ämnen men att detta är ett möjligt utvecklingsområde för skolan. Lärare har gjort riktade insatser inom dessa teman när det funnits ett aktuellt behov i elevgruppen.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier

Lärare berättar att eleverna arbetar med att skapa egen reklam, granska reklam samt analysera vilka målgrupper reklamen riktar sig till. Inom ämnet bild integreras detta i arbetsområdet mode, särskilt i samband med modeveckan. Vidare ges eleverna inom ämnet idrott och hälsa möjlighet att analysera hur kvinnliga idrottare framställs i olika sammanhang.

Undervisningens form

Här bedöms:

- Didaktiska val i undervisningen
- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Didaktiska val i undervisningen

Undervisningen är elevaktiv och sker i en tillgänglig lärmiljö

Granskningen visar att undervisningen är elevaktiv, verklighetsnära och tillgänglig, med meningsfulla pedagogiska sammanhang. Kommunikationsverktyg som visuella hjälpmedel används. Eleverna får möjlighet att använda formella ord och begrepp kopplade till kunskapsområdet.

Eleverna uppger att lärarna förklarar på olika sätt för att anpassa undervisningen. Lärare berättar att de använder exempel och praktiska demonstrationer för att förtydliga innehållet. Till exempel får eleverna baka och sy könsorgan. Dessutom diskuteras teman ofta med hjälp av filmer vid starten av nya arbetsområden, och eleverna har möjlighet att lämna in frågor anonymt genom att lägga lappar i en

låda. Vidare framkommer av lärarintervjuerna att rollspel används i undervisningen, exempelvis om samtycke, där lärare visar hur man kan uttrycka ett nej, och eleverna får öva både verbalt och med kroppsspråk.

Vidare framgår det av granskningen att lärare använder praktiskt material och inkluderar bildstöd med projektor. Lärare använder material på olika nivåer, exempelvis anpassade texter. För att belysa konsekvenser av val, ritar lärare situationer som eleverna känner igen och illustrerar möjliga negativa scenarion, samt låter eleverna själva skissa fram lösningar och önskade utfall på papper. Lärare anser att "ritprat" är användbart eftersom det är flexibelt och kan anpassas till olika situationer bättre än färdiga bilder. Rektorn betonar att undervisningen har en tydlig struktur, där både möblering och lektionsinnehåll är väl genomtänkta och stödstrukturer alltid finns tillgängliga.

Av Skolinspektionens observation av den fysiska lärmiljön i klassrummet framgår att lärmiljön är utformad och organiserad för att elever ska kunna sitta avskilt, tillsammans i klassrummet men också för att vara i ett större socialt sammanhang utanför den anpassade grundskolans lokaler. Eleverna får möjlighet till social interaktion med andra elever från grundskolan bland annat i matsalen och genom skolans gemensamma utrymmen. Vid rundvandringen visar rektorn ett café där eleverna får öva på att sälja fika, vilket inkluderar träning i sociala färdigheter och att exempelvis hantera pengar.

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen främjar ett öppet samtalsklimat och en trygg miljö

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer sker med aktivt stöd från läraren i en trygg miljö där alla elever, oavsett könstillhörighet, kan delta, även i diskussioner om känsliga ämnen. Lärare använder strategier för att skapa delaktighet. Eleverna får delta i reflekterande övningar och frågor. Vidare visar granskningen att för att främja respekt och struktur används tydliga förhållningssätt i klassrummet.

Eleverna uppger att det finns regler, exempelvis för klassrummet. Eleverna berättar att lärarna stöttar eleverna i att vara goda vänner med varandra. Lärare berättar att de ibland arbetar individuellt med tystlåtna elever och för en dialog med dem, eller låter en elevassistent, som eleven känner sig trygg med, ta den rollen. Lärare strävar också efter att alla elever ska få öva på att ta och ge ordet i diskussioner och lärarna delar erfarenheter med varandra om metoder för detta.

Lärarintervjuerna lyfter fram exempel på förhållningssätt som används för att hantera känsliga ämnen i undervisningen. Till exempel har klassrummen i ämnet hem- och konsumentkunskap dekorerats med hjärtan för att skapa en förberedande och trygg atmosfär inför samtal om relationer. Därutöver framkommer det att eleverna uppmuntras att våga delta i diskussioner, både

individuellt, i par och i grupp. Lärarna rör sig aktivt i klassrummet och delar ut frågor för att engagera alla elever. Eleverna har också varit med och skapat trivselregler, vilket främjar delaktighet.

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Undervisningen gör eleverna endast delvis delaktiga och fångar i begränsad utsträckning upp frågor

Granskningen visar att eleverna i viss mån är delaktiga i genomförande och utvärdering av undervisningen utifrån kunskapsområdet, men att det är något som behöver utvecklas vidare. Vidare visar granskningen att undervisningen delvis fångar upp frågor utifrån elevernas intressen och behov som har koppling till kunskapsområdet samt integrerar dessa i undervisningen, men att det arbetet kan stärkas för att tydligare inkludera elevernas resonerande tankar.

Eleverna uppger att det är lärarna som planerar och genomför undervisningen och att de inte har haft möjlighet att påverka undervisningens innehåll. Eleverna berättar att de dagligen får uttrycka hur de upplevt dagen genom att använda olika symbolgubbar. Dessutom deltar eleverna regelbundet i enkäter om trivsel och trygghet vilket sker ungefär en gång i veckan, enligt eleverna. Det handlar dock inte om kunskapsområdet utan är mer generellt. Några lärare berättar att eleverna inte deltar i planeringen av arbetsområdets struktur, men att eleverna är delaktiga i val av arbetsmetoder och att lärarna fördjupar undervisningen baserat på elevernas frågor. Detta sker dock inte alltid inom kunskapsområdet. Några lärare uppger att det är ett kunskapsområde som handlar om abstrakta begrepp som eleverna saknar förkunskaper om och att det därför är svårt att involvera eleverna i planeringen. Några lärare uppger att de utvärderar elevernas kunskaper gällande kunskapsområdet för att planera undervisningen och hitta de bästa metoderna för att gynna elevernas lärande. Några lärare uppger att de behöver förbättra sina arbetssätt för att göra eleverna delaktiga i genomförande och utvärdering av undervisningen inom detta kunskapsområde. Rektorn uppger i intervju att i temaområdena får eleverna utvärdera undervisningen, både genom elevrådet och trygghetsenkäter.

Rektorn uppger vidare att sociala medier har varit ett prioriterat ämne, och både lärare, rektorn och kuratorn har fokuserat på att undervisa om hur eleverna kan hantera dessa. Elevernas frågor fångas också upp i tematiska arbeten. Rektorn betonar att relationer och samspel inom klasserna är något lärarna behöver arbeta extra mycket med.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Rektorns ansvar

Här bedöms:

- Rektorns styrning
- Förutsättningar för samordning
- Ansvar för kompetensutveckling

Rektorns styrning

Rektorn har kännedom om hur kunskapsområdet behandlas i utbildningen, men frågor om heder behöver inkluderas tydligare

Granskningen visar att rektorn till viss del styr och leder arbetet med att delar av kunskapsområdet ska behandlas återkommande i utbildningen, men inte när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck.

Av intervjuer med rektorn och lärare framgår att grunden för arbetet med kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer utgår från teman såsom framtid, fritidsaktiviteter och demokratiska frågor, vilka lärarna har arbetat fram under rektorns ledning. Av intervjuer och dokument som begärts in från huvudmannen framgår att kunskapsområdet tas upp i utbildningen i årskurs 7-9. Vidare framkommer att rektorn är medveten om vilka ämnen som i första hand omfattar undervisning inom det aktuella kunskapsområdet. Rektorn uppger att det finns ett behov av att utveckla undervisningen när det bland annat gäller hedersrelaterat våld och förtryck då detta är något som endast delvis ingår i undervisningen.

Förutsättningar för samordning

Rektorn ger lärarna förutsättningar att samordna undervisningen i olika ämnen

Granskningen visar att det finns en planerad samordning av undervisningen gällande kunskapsområdet i både teoretiska och praktisk-estetiska ämnen. Utbildningen fokuserar såväl på kursplanernas centrala innehåll som på läroplanens inledande delar.

Av intervju med rektorn framgår att lärarna samordnar undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer, under planerings- och konferenstid, exempelvis när lärarna arbetar med årets teman. Av intervjuer med lärare och rektorn framgår att lärarna tillhör samma arbetslag och att det finns möjlighet att utbyta information och samordna undervisningen inom kunskapsområdet. Enligt lärare har de även löpande samtal med kollegor om hur olika moment och

begrepp kan tas upp i olika ämnen och därigenom ge eleverna en helhetsbild av kunskapsområdet.

Rektorn uppger att det finns tid avsatt för planering och möten där lärarna arbetar med att inkludera kunskapsområdet i olika ämnen. Rektorn berättar att hen under temaveckan om sex är relativt styrande, eftersom förvaltningen förser rektorn med undervisningsmaterial och metodförslag, då det är ett kommunövergripande tema. I övrigt leder försteläraren de pedagogiska mötena, men rektorn håller sig uppdaterad om vad som händer i undervisningen. Enligt lärare får de tid för samplanering så de ska kunna diskutera dessa och andra frågor.

Ansvar för kompetensutveckling

Rektorn ger möjligheter till kompetensutveckling

Granskningen visar att rektorn undersöker lärarnas behov av kompetensutveckling och att lärarna delar kunskap och erfarenheter med varandra för att stärka undervisningen.

Lärare och rektorn beskriver att rektorn tar reda på kompetensutvecklingsbehov vid medarbetarsamtal och på lärarnas egna initiativ, men att lärarna inte efterfrågat kompetensutveckling inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. På pedagogmötena kan lärare som gått en utbildning förmedla vidare sin kunskap till de övriga lärarna. Även elevassistenterna får kompetensutveckling. I intervjuer med såväl lärare som rektorn framkommer att lärare delar med sig av kunskaper mellan varandra och att de får stöd av elevhälsan i frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer exempelvis har de fått handledning av skolpsykologen i frågor kopplade till sociala medier.

Rektorn berättar att kunskapsområdet tas upp på kommunens gemensamma rektorsmöten och att till exempel ungdomsmottagningen och fältkuratorerna kommit på besök för att prata med rektorerna. Rektorerna har därefter diskuterat hur de kan arbeta med kunskapsområdet på sina respektive skolor och de delger varandra länkar till intressant material. Rektorn berättar att lärarkollegiet lägger tid på att analysera vad läroplanen förmedlar och att detta särskilt gjordes i samband med att de nya skrivningarna kom.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- ge eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.¹ Läroplanen anger vidare att skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.²

Av granskningen framgår att undervisningen i begränsad utsträckning ger eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck. Granskningen visar att de diskussioner som förs är främst utifrån oplanerade inslag eller på förekommen anledning, vilket kan medföra att kunskaper om hedersproblematik inte kommer alla elever till del eller att frågor om hedersrelaterat våld och förtryck inte blir återkommande i undervisningen. Genom att undervisningen har inplanerade inslag där frågor om maktstrukturer som rör hedersrelaterat våld och förtryck ingår kan eleverna rustas med kunskaper och positiva värden för att bygga trygga och respektfulla relationer. Genom att ge eleverna kunskaper om maktstrukturer som rör hedersrelaterat våld och förtryck kan elever få kunskap om grundläggande rättigheter, såsom kroppslig integritet, att leva ett liv fritt från våld och rätten att få forma och påverka sitt liv.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att utveckla undervisningen för att eleverna ska få möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och

¹ Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

² Lgra22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag Skolans uppdrag.

förtryck. För att lärarna både ska kunna upptäcka utsatthet hos eleverna och förmedla kunskaper i undervisningen behöver lärarna ha kunskaper inom området. Skolverket har material som kan användas i detta.³

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

I läroplanen anges att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska även se till att tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen, samt förbereda eleverna för delaktighet, medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle.⁴

Av granskningen framkommer att eleverna endast ges vissa möjligheter att delta i planeringen, genomförandet och utvärderingen av undervisningen. Genom att på ett strukturerat och medvetet sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av undervisningen om kunskapsområdet utvecklas elevernas förmåga att utöva inflytande samt möjligheten att identifiera områden där undervisningen behöver fördjupas.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ser till att eleverna ges ett ökat utrymme för delaktighet i planeringen och utvärderingen av undervisningen om kunskapsområdet. Ett sätt kan vara att lärare utefter elevernas mognad på ett strukturerat sätt tar del av elevernas behov och önskemål när det gäller undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Som stöd i arbetet kan rektorn använda Skolverkets material om Sexualitet, samtycke och relationer i anpassade grundskolan⁵ och material om Elevers rätt till delaktighet i sin utbildning⁶.

³ [Sexualitet, samtycke och relationer - Skolverket](#) och [Hedersrelaterat våld och förtryck – skolans ansvar och möjligheter - Skolverket](#) (hämtat 2025-03-21)

⁴ Lgr22, avsnitt 2.3 Elevernas ansvar och inflytande

⁵ [Sexualitet, samtycke och relationer i anpassade grundskolan – webbkurs - Skolverket](#) (hämtat 2025-03-28)

⁶ [Elevers rätt till delaktighet i sin utbildning - Skolverket](#) (hämtat 2025-03-28)

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- utforma utbildningen inom kunskapsområdet så att kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande

Läroplanen anger att skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer och att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.⁷

Av granskningen framkommer att rektorn endast i viss mån styr och leder arbetet för hur kunskapsområdet återkommande ska behandlas i utbildningen. Det finns återkommande insatser i utbildningen vad gäller sexualitet, samtycke och relationer, men rektorn har inte tagit ett särskilt ansvar för att hedersrelaterat våld och förtryck återkommer i utbildningen. Genom att ta ansvar och se till att hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande ger det eleverna möjlighet till progression och fördjupat lärande i utbildningen utifrån kunskapsområdet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn som pedagogisk ledare samt chef över lärarna och övrig personal i skolan tar ansvar för att hedersrelaterat våld och förtryck återkommande ska behandlas i utbildningen. Det kan innebära att ge lärarna ökade förutsättningar att utforma undervisningen om kunskapsområdet så att det återkommer i alla årskurser. Skolverket har material som kan användas i detta.⁸

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, utredare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Ewa Mölleryd. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredaren Siri Morawski och enhetschefen Sara Carlsson deltagit.

⁷ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag, Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

⁸ [Sexualitet, samtycke och relationer - Skolverket](#) (hämtat 2025-02-20)

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen samt rektorns ansvar för utbildningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Undervisningens innehåll

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Samordnad undervisning

Kunskaper i undervisningen

Undervisningens form

Didaktiska val i undervisningen

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Frågeställning 2

I vilken utsträckning tar rektorn ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Rektorns ansvar

Rektorns styrning

Förutsättningar för samordning

Ansvar för kompetensutveckling

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁹

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.¹⁰

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.¹¹ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.¹²

Av skollagen framgår att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹³

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Vidare framgår att medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.¹⁴

⁹ 26 kap. 20 § skollagen.

¹⁰ 1 kap. 4 § skollagen.

¹¹ 1 kap. 5 § skollagen.

¹² Prop. 2009/10:165, s. 634.

¹³ 2 kap. 25 § skollagen.

¹⁴ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.¹⁵

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹⁶

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹⁷

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹⁸

Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar

¹⁵ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.

¹⁶ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

¹⁷ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.

¹⁸ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹⁹

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska gestalta och förmedla de värden och rättigheter som uttrycks i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utbildningen ska utgå från vad som bedöms vara barnets bästa och eleverna ska få kännedom om sina rättigheter.²⁰

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår avseende skolans mål bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor. Att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen.²¹

Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.²²

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och

¹⁹ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

²⁰ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden.

²¹ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Mål.

²² Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.²³

Avseende kunskaper framgår i läroplanens andra del att skolan bland annat ansvarar för att varje elev som läser ämnen efter genomgången anpassad grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.²⁴

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling samt får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang och möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²⁵

Avseende elevernas inflytande anges både i skollagen och i läroplanen att elever ska ges inflytande över utbildningen och att formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. I läroplanen anges vidare bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.²⁶

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.²⁷ På skolenhetsnivå ansvarar rektorn för att det görs ett arbete med att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.²⁸ I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår bland annat att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och inom givna ramar ett särskilt ansvar i bland annat följande delar: Att skolans arbetsformer utvecklas

²³ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

²⁴ Lgra22, avsnitt 2.2 Kunskaper, Mål.

²⁵ Lgra22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer.

²⁶ 4 kap. 9 § skollagen, Lgra22, avsnitt 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer.

²⁷ 2 kap. 9 § skollagen.

²⁸ Se 4 kap. 4–6 §§ skollagen.

så att ett aktivt elevinflytande gynnas. Att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjligheter att uppfatta större kunskapsområden som en helhet och att i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden.

Rektorn har även inom givna ramar ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och lära av varandra för att utveckla utbildningen.²⁹

Kursplanerna består av delarna syfte och centralt innehåll och har tillhörande betygskriterier samt i vissa ämnen även kriterier för bedömning av kunskaper.³⁰

²⁹ Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

³⁰ Lgra22, avsnitt 3. Kursplaner.